

הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך...

נפלט במקדם או במאוחר. אין הוא יכול להמשיך ולסבול, ועמיתו אינם יכולים לסבול אותו. בייחוד אם הוא משמיע מדי פעם דברים שיש בהם משום חידוש, שגם מרגיזים, מי נותר בשטח? מי שמשחק להשמיע בכל עת נאומים ובנאליים, בקול רם ובהתלהבות רבה, מבלי שיהיה לו להגיד דבר מלבד הדברים הידועים לכל, המקובלים על הכל. איש כזה שווה בביצת הבנאליות כמו דגהסומך במימי הזכים של נחל.

הוא נהנה מכל רגע, מפני שהוא יכול לעמוד במרכז תשומת-הלב. הוא עוזב מדרגה לדרגה. עוררין מצליח, מדען מוכשר, סופר בעל-השראה — כל אלה נפלטים זמן רב לפני כן, כמו התאנה והגפן. בסופה של הדרך נשאר האטד.

הדבר בולט במיוחד כאשר קורה משהו, הנראה כאילו נועד להשיג תוצאה הפוכה, כמו תנועת ד"ש בכנסת הקודמת. בתהליך מזוה, במהירות-שיא, נפלטו כימעט כל בעליה-ערך, ונשארו בני-האטד, שלא נפלו בבנאליות שלהם מן הוותיקים שבאטדי-המיפלגות.

כדי למנוע אשליות מסוכנות, יש להזכיר כי אין התהליך הוא אפייני דווקא למישטר הדמוקרטי. אותה התוצאה עצמה מושגת במישטר של דיקטטורה, רק המכניזם שונה במיקצת.

יותם ואחיו לא גרדו בדמוקרטיה פרזמני טרית. אביו, גידעון-ירובעל, היה דיקטטור, וכך היה גם אחיו, אבימלך הרשע.

האם ניתן לבודד גורם אחד ויחיד המביא לטראומה, השולחת ילדים עשוקים ואומללים אל הזירה הפוליטית והופכת אותם לחברי-כנסת, לשרים, לראשי-ממשלה, לדיקטטורים, למיפלגות?

נרמזה שגם הפסיכודוג הקליני יתקשה בכך. אדולף היטלר, האדם הבנאלי בה"א הידיעה שהטביע את חותמו על המאה ה-20 (ועל גורל העם היהודי) היה בן של אב שתלטני ואם חלשה. נפוליון, כמו תיאודור הרצל, משה דיין, אריאל שרון ויצחק רבין, סבלו מאמהות שתלטניות וחזקות, בעוד שאבותיהם היו חלשים. מנחם בגין גדל אצל אם חולמנית, בשעה שאביו נעלם במשך זמן ממושך.

המצבים המושפחתים הם שונים, אבל ה" תוצאה זתה: הטינה כלפי כל העולם, הרחף הפנימי הכביר להתבלט, להתפרסם ולהשתלט. סתם פוליטיקאי רגיל חש שהעולם כולו נגדו. פוליטיקאי גדול יותר, המסוגל להתודות עם האומה כולה, חש שהעולם כולו נגדו.

הכישרון הזה להפוך את המופרעות הפרטיות שלו למופרעות לאומיות, ואת מצוקותיו הנפ" שיות למצוקתה של המדינה כולה — הוא סימן ההיכר של מדינאי גדול, בעל כריזמה.

כאן נפגשות שתי תשוקות: תשוקת הילד המקופח לאהבה ולתשומת-לב, ותשוקת הציבור למנהיג חזק. המנהיג העליון הוא איש שתחושת-הקיפוח שלו היא כה עמוקה, ושתאוות-ההתבלטות שלו היא כה כבירה, עד ששום אדם אחר אינו יכול להתחרות בו. זהו העניין היחיד, הביילעדי בחייו — דבר המסביר גם את הב"א נאליות שלו. החד-ממדיות של האישיות, שהיא תכונה בלתי-סימפטית כשלעצמה, הופכת כאן ליתרון עצום. מי שמוכן להקריב את כל חייו כדי להשיג כסף, יהיה מן הסתם למיליונר. מי ששום דבר בחיים אינו מעניין אותו מלבד כיבוש נשים, יהיה לקאזאנובה. מי שתאוות-השילטון בוערת בעצמותיו, יגבר על שאר בני-האטד. יתכן שוולאדימיר ז'בוטינסקי היה מוגיע ל" שילטון, אלא שלא כתב שירים ורומאנום, תלמידי דן, מנחם בגין, לא חזר על שגיאה זו.

מדוע צריך הציבור לדעת זאת? אין זה מישחק אינטלקטואלי, ולא עיסוק-סרק בפסיכולוגיה-בגרוש.

חשוב להבין את התהליך הזה, כדי להסיק שתי מסקנות. ראשית: בציבור רווחת האמונה שהמנהיגים שלו חכמים ממנו, נבונים ממנו, ושעל כן אין טעם ואין צורך להרהר אחרי מעשיהם. המנהיגים, כך נדמה, הם בעלי תפיסה רחבה יותר, הם יודעים צפונות וטמונות, אפשר לסמוך עליהם, ללכת אחריהם תמיד, לבלום ובעיקר במלחמה. לאמונה נאיבית זו אין על מה לסמוך. נכון להיפת: יתכן מאוד שמידע מיקרי של עשרה אורחים ואורחות יעלה בתבונתו ובחוכמת-חייו על עשרה פוליטיקאים. לא לתבונת החיוכית שלהם היא הביאו את הפוליטיקאים לעמודות של השפעה והכרעה, אלא דווקא תכונותיהם השליליות ביותר. רובם אנשים מעוותים, ועל כן תמונת-העולם שהם מעוותת.

האטד נמצא במקום שהוא נמצא מפני שהוית, התאנה והגפן לא רצו להתחרות על התפקיד. זוהי המסקנה השניה: לא האטד אשם, אלא הוית, התאנה והגפן. אם אנשים נבונים, הגונים, נורמליים (פחות או יותר), מאזונים ושקולים אינם מוכנים לקבל על עצמם את עול האחריות הציבורית ולהיאבק על כך — הם אחראים למעשיו של האטד בדיוק כמוהו, אם לא יותר. אדינא ותפלאו אם אכן תצא אש מן האטד, ותאכל אותם, את בניהם ואת בתייהם.

אהבת אדם

שז הפוליטיקאי הוא כהבדל בין מי שגוגם מרי פעם נוסית של וורקה ובין אלוהוליסט. אמנם, הדאגה לפירסום מעשיו ודבריו היא חלק ממלאכתו של הפוליטיקאי. אם הציבור לא ישמע עליהם, לא יוכל לקדם את דעותיו ולעשות להן נפשות. אך לאחרונה גדל סוג חדש: פוליטיקאי שכל מעשיו ודבריו לא באו אלא לשם פירסום עצמי.

פלק (עם פרויד והרצל): אש מן האטד

התיקשורת, ויוצאים. במשך ימים ושבעות אינם נכנסים למליאה כלל. הם נמצאים במיזנון, כשהם עוברים מעיתונאי לעיתונאי, כדבורה העוברת מפרח לפרח. אלא שאינם יונקים צוף, אלא מטפטפים אותו — צוף של חנופה, והרבה טיפות של ארס על זולתם.

ח"כ כזה קורא בדריכות את העיתון ועוקב אחרי כל מהדורת-החשונה, כשהוא עט כמו עיט על כל פריט העלול לספק לו דלק לפירסומת. הוא ממחר לשגר מברק לראש-הממשלה, להביע מחאה חריפה לפני פלוני, לתבוע מן הנשיא, לשגר מיכתב כפורטוגלית לממשלת בראזיל. ח"כ כזה יכול להגיע לתבונה יומית של עשרה קומנרי קאטים, על עשרה נושאים שונים — החל במצב היהודים בא"י פיג"י וכלה במישחק נבחרת הראגבי בוולטה העילית. כל זה חוץ מקריאות-ביניים חריפות נגד השר במליאה, הדלפה מישיבת הוועדה, קנדל קטן במיסדרון והילופי-עלבונות בישיבת הסיעה. עבודה יומית.

מבחינה מעשית, כל זה מצטרף לאפס. כוחות פוליטיים אינם נבנים על-ידי קריאות-ביניים בלבד — יש צורך לעמול ולטפח אותם, לעשות נפשות, להפיח חוץ, להיאבק על דברים בלתי-פופולריים, לגבש בהדרגה חב"אנשים מלוכד המסוגל להילחם למען מטרה מדינית וחברתית. זוהי עבודה אפורה, שאין בה פירסום אישי רצוף. אך הפוליטיקאי המצוי ככל אינו מעוניין בכך. הפירסום אינו משמש בעיניו את המאבק למען האידאל, אלא להיפך. המאבק למען האידאל משמש את הפירסום. המטרה האמיתית היחידה היא סיפוק האגו, משיכת תשומת-הלב, הפיכת האומה כולה לתחיקף לאבא-אמא.

רור מדוע מעוניין האטד להיות למלך העצים. לא כל-כך ברור מדוע בוחרים העצים באטד דווקא. במציאות זהו תהליך של ברירה פיזית. בג'ונגל הפוליטי מוכתחת ההצדחה למו שי מתאים ביותר להישרדות — וכדי להישרד בג'ונגל זה דרושות תכונות שהן, בעיקרן, שליליות.

לפני שהפוליטיקאי המצוי מגיע לכנסת, הוא צריך לעבור שיבוע מדורים של פעילות מיפלגתית. הוא צריך לעבור אינסוף של ישיבות-סניף וישיבות-מחוז, שבהן ננאמים אינסוף של נאומים באנאליים, אדם אינטליגנטי

אדם בא אל פסיכולוג ומודה שהוא סובל מתסביך של נחיתות. הפסיכולוג עורך לו אנאליזה ומחווה את דעתו: „אינך סובל מתסביך-נחיתות! אתה פשוט נחות!"

נזכרתי בסיפור זה כשקראתי בגליון האחרון של העולט הזה על מחקריו של הפסיכולוג הקליני, הד"ר אבנר פלק, על המופרעות הנפשית של הפוליטיקאים. פלק אומר, בקיצור, שהפוליטיקאי המצוי סובל מתסביך-נחיתות, הנובע מילדות עשוקה, התקפנות שלו נובעת מהרגשה של קיפוח, מתחושה של חוסר-ערך. בקיצור: הוא יצור אנושי פגום, השונא את עצמו בתת-הכרתו, והמשליך שינאה זו על העולם החיצוני. הרגשת הנחיתות הופכת אצלו לשיגעון-גדולות.

חשוב לציבור לזכור כי המנהיגים בעלי-הכריזמה, המתיימרים להובילנו אל התהילה, הם לעיתים קרובות טיפוסים מופרעים. מכיוון שהמופרעות היא המספקת לפוליטיקאי המצוי את כוח-ההרתף שלו, סביר להניח שככל ש" הפוליטיקאי מופרע יותר, כן גרדים סיכוייו להגיע לשילטון.

המידה האחרונה על נושא זה נאמרה כבר לפני 2500 שנה, בפרק ט' של ספר שופטים. „ויגידו ליותם (בן ירובעל) וילך ויעמוד בראש הרר גרזים ויישא קולו ויקרא ויאמר להם: שימעו אלי, בעלי שכמ!"

יותם המשיל משל. „הלוך הלכו העצים למשוח עליהם מלך. ויאמרו ליותם: מלכה עלינו! ויאמר להם הוית: החדלתי את דישני, אשר בי יכבדו אלוהים ואנשים, והלכתי לנוע על העצים!"

וכן הלאה. התאנה והגפן טירבו אף הם, ביגלל אותה הסיבה. עד שהגיעו העצים אל האטד, שאין לו תבונה ותירוש. עץ חסר-ערך זה, שכל כוחו הוא ביכולתו להבעיר אש הרסנית (תצא אש מן האטד ותאכל את ארזי הלבנון!), הוא היחיד המציג את מועמדותו. והנמשל: רק מי שאין לו כל כישרון חיובי, לא שארירות ולא נשמה פיזית ולא עמקות של הגות, רק מי שאין לו דבר זולת תאוות-השילטון הגסה והברוטאלית, שולח את ידו אל השילטון.

כך אמר יותם על אבימלך, אביראבות ה" דיקטטורים המודרניים. אילו אמר זאת היום מעל דוכן הכנסת, לא יכוד היה להיות אקטואלי יותר.

משך עשר שנות כהונתי בכנסת, בשלוש קדנציות שונות, היתה לי הזדמנות טובה להסתכל בפוליטיקאים מקרוב. מכיוון שלא החסרתי במשך כל השנים האלה אלא שלוש-ארבע ישיבות של המליאה, והקשבתי כימעט לכל הנאומים שנישאו בה, שמעתי — בהערכה גסה — כ-15 אף נאומים.

שמעתי מן הסתם, כ-100 נאומים שהיה בהם עניין רב. שמעתי בוודאי כ-500 נאומים שהיה בהם ברק של אינטליגנציה, סיגנון וידע. אך יותר מ-90% מכל הדברים שנישאו בומני בכנסת היו נאומים באנאליים, שנישאו בסיגנון באנאי ענייני אנשים באנאליים.

זה היה לפני הכנסת הנוכחית. שבאיכות חבירה חלת ירידה גדולה נוספת.

לא פעם שאלתי את עצמי: מה ממריץ איש כזה לעלות לדוכן הכנסת ולשאת דברים שאין בהם שמץ של מחשבה מקורית, הנעדרים טעם, בשפה עילגת ובסיגנון קלוקל?

מניין עזות-המצח? מניין החוצפה? מניין הביטחון העצמי העילאי, שבו נאמרים הדברים?

מהו הדחף האמיתי? הגעתי למסקנה כי רוב רובם של הפוליטי-קאים מרגישים בצורך עמוק להרים את קולם בציבור, להשמיע את דבריהם — וזו גם דיבריהם נמורים — מוד לוע המיקרופון ובזק המצלמות, לחש שהם עומדים במרכז תשומת-הלב של הכלל.

הפוליטיקאי רעב לתשומת-הלב, וסביר להניח כי רעב זה נולד בימי הינקות, ביגלל המחסור בתשומת-לב של אבא-אמא.

שנים האחרונות התעמקה בליבי הרגשה זו, עם הופעתו והתפשטותו של זן חדש של הצמח הפוליטי הישראלי.

כימעט כל אדם אוהב לראות את שמו ותמונתו בעיתון, ועל אחת כמה וכמה בטלוויזיה. זה נורמלי. החברת בין השקן נורמלי זה ובין התשוקה